

O	Ingen av oss kan med sikkerhet si noe om hva fremtiden bringer	4
	Sosialt entreprenørskap – en klargjøring av begrepet	6
	Lederskap nedefra	8
O	Sosialt entreprenørskap – et bidrag til Jens Stoltenbergs Nye Plan for Norge?	10
	Et nytt og interessant fagområde	12
	Endring nedefra	14
h	Et hull i vårt sosialdemokrati	18
	Det vi tror på påvirker hva slags løsninger vi produserer	20
	Reisen innover og UT igjen	22
	Språket er for alle. Språket er for alle.	26
	Hvem er barna i verden ved siden av?	28
	Kom som du er, bli den du vil være!	30
	Stortingets spørretime	32
	Enkeltmennesket i systemet	33
	Sosialt entreprenørskap er kostnadseffektivt og inkluderende arbeidsliv på ordentlig	34

Ingen av oss kan
med sikkerhet si noe
om
**hva fremtiden
bringer...**

Tenk om ingen av oss vet ALT, verken om hva som er lurt, realistisk eller mulig?

På tross av vekst og velstand har likevel mennesker et økende behov for hjelp og støtte. Stadig flere er sykemeldte og flere og flere befinner seg utenfor det ordinære arbeidslivet.

Denne situasjonen viser at vi trenger noe mer enn offentlige løsninger og min påstand er at sosial-entreprenørene kan være et nyttig supplement til både NAV og det ordinære næringslivet.

Sosialentreprenørene bidrar til å bryte fastlagte mønstre og vaner og benytter seg av både forretningsmessige og nonprofitt prinsipper i sin streben etter store sosiale endringer.

Det vi tror på påvirker hva slags løsninger vi produserer

Det finnes ulike måter å se på den manglende arbeidsdeltakelsen på. Mange tror at dette er late mennesker som verken ønsker å stå opp om morgenen eller å delta i samfunnsskapningen. Andre oppfatter at menneskene som står utenfor arbeidslivet er stakkarslige og svake. En gruppe tapere som passivt sitter på reservebenken med dårlig helse, liten utdanning og liten arbeidserfaring, mens de venter på den rette medisinen og skoloring eller neste trygdeutbetaling.

Dette er sannheter med modifikasjoner, og for oss i **KREM** ser bildet ganske annerledes ut. Vi møter daglig enkeltmennesker, flertallet av disse **er både viljesterke, kreative, talentfulle og modige**. Mennesker som mer enn noe annet ønsker å bidra, men som rett og slett ikke finner handlingsrom innenfor i A4 boksen.

Dette er enkeltpersoner med drømmer og visjoner, strålende ideer og planer, nyskapende mennesker som kanskje er langt forut for sin tid. **Samfunnet trenger disse modige, nyskapende menneskene.**

Med nye aktører har vi mulighet til å skape noe vesentlig nytt og annerledes. Det er derfor med stor glede jeg formidler at vi i Norge i dag har et ENORMT ubrukt potensial for nyutvikling, entreprenørskap og innovasjon.

Sosialt entreprenørskap, en supplerende aktør

Sosialt entreprenørskap betegner den kreative prosessen som iverksettes og utvikles av unike kvinner og menn rettet mot den sosiale sektoren. Dette er mennesker som drives fremover av høye verdier og deres hårete mål om å gjøre verden til et bedre sted å være. Kjerneverdien i arbeidet er troen på at et hvert menneske har kapasitet til å medvirke på en meningsfull måte både til sosial og økonomisk utvikling. Et partnerskap som kan produsere økt sosial verdi, en fruktbar metode og en av løsningene på den tilsynelatende umettelige etterspørsel etter hjelp.

Sosialentreprenørene er dagens og morgendagens

helter. Vårt felles håp, genialitet og streben etter høye mål setter nye verdistandarder, gir tro og inspirasjon for alle mennesker, skriver Jan U. Sandal, filosofidoktor i økonomisk historie fra Lunds universitetet.

Behov for etablering av systemer for partnerskap med nye aktører

Jeg har en drøm om at vi i dette lille landet skal legge til rette for nye arenaer, nye aktører og nye løsninger basert på at mennesker selv har kraft til å omskape ledighet til arbeid – og frustrasjon til inspirasjon og sist, men ikke minst, til samfunnsnyttig produksjon.

Jeg har en drøm om at vi skal bytte ut utgåtte ord og trusler med Tuftemetoden og **heie folk inn i arbeidslivet**, istedetfor å redusere dem til passive mottakere av mer eller mindre virkningsfulle tiltak. Jeg har tro på at tiden nå er moden for å muliggjøre utviklingen av bærekraftig sosialt entreprenørskap. Jeg oppfordrer derfor til etablering av systemer for partnerskap både i utformingen og gjennomføringen av rehabilitering og kvalifiseringsarbeidet.

Gi disse modige, nyskapende menneskene mulighet til å bidra i den samfunnsmessige verdiskapningen.

Hilde Dalen Luftslottsarkitekt og Regnbuemaker, KREM

Gi disse modige,
nyskapende menneskene
mulighet til å bidra
i den samfunnsmessige
verdiskapningen!

Sosialt

Sosialt entreprenørskap har det siste tiåret fått mye oppmerksomhet internasjonalt. Dette skyldes i stor grad en økende frustrasjon over at sosiale problemer ikke løses av de institusjonene og mekanismene som er satt til å skulle løse dem. Mange mener sosialt entreprenørskap tenner et nytt håp om at man kan klare å løse problemer i samfunnet ved å angripe dem som sosiale entreprenører. Mange spør også hva sosialt entreprenørskap er.

Det er gjort mange forsøk på å definere og forklare **sosialt entreprenørskap**. Entreprenørskap i seg selv har ingen universal definisjon, og blir ikke enklere av å sette sosialt foran. Det blir ofte sagt at **sosialt entreprenørskap** er å bruke forretningsmessige metoder og verktøy på sosiale problemer. Innenfor forskningen har man en noe bredere tilnærming. Man søker å definere, forstå og forklare begrepet ved å trekke frem noen attributter som skal kjennetegne alt sosialt entreprenørskap. Et eksempel på en definisjon med en slik «paraplytilnærming» er:

«**Sosialt entreprenørskap er resultatet av en aktivitet foretatt av et individ, en organisasjon eller nettverk og som kan karakteriseres ved at det er sosialt, markedsorientert og innovativt**»

(Nicholls, 2006).

Innovasjon og markedsorientering står sentralt innenfor entreprenørskap generelt, og er noe av det som skiller sosialt entreprenørskap fra andre organisasjoner eller aktiviteter med et sosialt formål. I alt entreprenørskap står verdiskapingsbegrepet sentralt. I mange sammen-

eksempler. Det klassiske eksemplet på sosialt entreprenørskap er Grameen Bank. Grameen Bank ble startet i 1976 av Muhammad Yunus, som en långiver til fattige kvinner. Dette var starten på en ny næring av finansielle institusjoner som tilbyr lån og andre finansielle tjenester til fattige mennesker som tidligere ikke ble antatt å være kredittverdige. Inntil for få år siden ble **sosialt entreprenørskap** forbundet med arbeid i utviklingsland. Begrepet **sosialt entreprenørskap** dukket også opp i litteraturen for første gang på 60-tallet og da i forbindelse med sosial endring. Bill Drayton tok det i bruk tidlig på 80-tallet da han startet Ashoka. Det er mye takket være organisasjoner som Ashoka, The Schwab Foundation for Social Entrepreneurship og The Skoll Foundation at **sosialt entreprenørskap har fått stor oppmerksomhet de siste årene**. Disse organisasjonene utnevner hvert år sine sosiale entreprenører og de velges ut etter strenge kriterier. **Til nå er de fleste kandidatene valgt ut for sitt arbeid i utviklingsland, men nå er oppmerksomheten også rettet mot den vestlige verden**. Ashoka utnevnte sine første sosiale

entreprenørskap

– en klargjøring av begrepet

henger er entreprenørskap knyttet nettopp til det å starte opp noe, til å etablere en bedrift eller organisasjon.

Så hva med sosialt? Man sier at den **sosiale entreprenøren** løser et sosialt problem og skaper sosial verdi. Med sosialt problem forstås urettferdighet, skjevhet og trusler i samfunnet, for eksempel innenfor fattigdom, helse, eldreomsorg og rusmisbruk. Et tydelig kjennetegn på sosiale entreprenører er at hovedmålet er å skape sosial verdi. Å skape sosial verdi vil si å skape en endring og utvikling til det bedre i samfunnet. Ofte innebærer det økt levestandard for målgruppen den **sosiale entreprenøren** henvender seg til. I tilknytning til dette dukker ofte begrepet systemendring opp. Systemendring vil si at den sosiale verdiskapingen er så omfattende at den resulterer i en ny, varig endring i samfunnet.

Ut fra disse to begrepene, sosialt og entreprenørskap, vil altså **sosialt entreprenørskap** være å identifisere et problem i samfunnet, som man søker å løse eller forbedre. Man gjør dette på en ny, innovativ, måte og ofte ved å starte en organisasjon eller bedrift. Men selv om **det primære er å skape sosial verdi, er også økonomisk verdi viktig innenfor sosialt entreprenørskap**. Det vil ofte være et delmål å ha en inntjening som skaper økonomisk verdi, men dette kan betraktes som et middel for å oppnå uavhengighet, kontinuitet og økonomisk bærekraft og ikke som et hovedmål i seg selv.

Sosialt entreprenørskap kan best forklares og forstås ved hjelp av

entreprenør i Vest-Europa i 2005, bygget på en erkjennelse av at det

også her finnes store uløste problemer som gjør sosialt entreprenørskap høyst relevant.

Sosialt entreprenørskap som begrep, er i ferd med å bli kjent i Norge. Fenomenet er imidlertid langt fra nytt. Opp gjennom historien har **sosiale entreprenører** bygget mange av de institusjonene vi i dag tar for gitt i vårt velferdssamfunn. Fredrikke Marie Qvam og hennes arbeid med Norske Kvinners Sanitetsforening er et godt eksempel. Også i dag er det mange norske sosiale entreprenører som jobber med innovative løsninger på problemer i samfunnet, både i Norge og i andre land. Disse har ingen lett karrierevei. En av de store utfordringene er knyttet til det å skaffe finansiering til å gjennomføre sine aktiviteter og drift. **Sosiale entreprenører får ofte ikke (foreløpig) tilgang til vanlige støtteordninger, fra for eksempel Innovasjon Norge. Det er vel kanskje grunn til å spørre hvorfor?**

Sosialt entreprenørskap er en unik måte å løse sosiale problemer på, resultatene er ofte imponerende og beviser at sosiale entreprenører kan forbedre og utvikle mye. Det er gledelig at feltet får mer oppmerksomhet. Norge og verden har behov for mange gode **sosiale entreprenører** og deres gode ideer i årene som kommer. Og vi trenger mer kunnskap om feltet. Det er dessverre nok av problemer å ta tak i og staten verken kan eller skal løse alle.

En samfunnsentreprenør er ikke opptatt av hvem som leder, i stedet er fokus rettet mot å lede prosesser som bidrar til positiv endring for flere enn personen selv.

Samfunnsentreprenøren er prototypen på lederskap nedenfra. De ser utover sitt eget virke og både innehar og skaper et brennende engasjement med sin utholdenhet og sitt pågangsmot. Vedkommende blir et bindeledd mellom offentlig og privat sektor og er innstilt på å gjøre en ekstraordinær innsats i samfunnet. Men man må mer enn å ha en god innstilling. Man må være nettverksbyggende, kontakt skapende og sosialt intelligent. Man må aktivisere sine egne nettverk. Se ting fra flere sider/vinkler. Samfunnsentreprenøren hever seg suverent ut over både særinteresser og egeninteresser, er opptatt av det som er kollektivt nyttig og bringer kunnskapen videre. Samfunnsentreprenøren sprer såkalt taus kunnskap. Lederskap nedenfra skjer gjennom fysisk nærhet. Du må være tilstede om du vil vinne fram. Internett er verken nødvendig eller tilstrekkelig for å lede nedenfra men det hjelper. **Ledelse handler om å skape en tilhengerskare, en stamme.** Tusen mennesker er nok. Da kan du spre budskapene dine, selge, påvirke og leve lykkelig på nisje-produkter. Lederskap nedenfra er imidlertid noe mer og dypere enn det å ha spenstige og unike meldinger til sin stamme.

Makt ligger i å være på rett plass i forhold til energistrømmer som spenner mellom mennesker. De som vet å utnytte sin posisjon kan få andre ut av likevekt. Skandinaviske likhetsideer kan også gi uttelling. **De som representerer andre får mer makt.** De som balanserer arbeidstid, fritid og familietid får gjort mer når de jobber, har mindre sykefravær og blir mer harmoniske mennesker og ledere. **Ledelse nedenfra skjer ved å overtale andre uten at de mister ansikt.** Del opp prosjektene i små biter. Møt mange folk i ulike organisasjoner og miljø. Bygg allianser. Spre budskap. Ta ikke et nei for et nei. Bruk et

hierarki mot et annet. Finn nye argumenter og foreslå alternative strategier. Dyrk dypere relasjoner med de riktige menneskene. Dette krever strategi, men også omtanke, noe som handler mer om en livsstil enn om karriere. Det er fullstendig mulig å lede gjennom å gi, i stedet for å lede gjennom å ta. La andre lede. Et mål er at alle mennesker skal se seg selv som i stand til å være endringspiloter. Kriterier for å bli valgt ut handler om i hvor stor grad ideen kan inspirere andre til handling eller til og med kopieres.

I fremtiden vil mye skje utenfor statens kontroll og initiativ. I Norge har vi outsourcet sosialt entreprenørskap fra det individuelle til det offentlige. En kan spørre seg om dette går i lengden. Selv om det har brakt velstand kollektivt sett, har det kanskje pulverisert det ansvar hver enkelt menneske har?

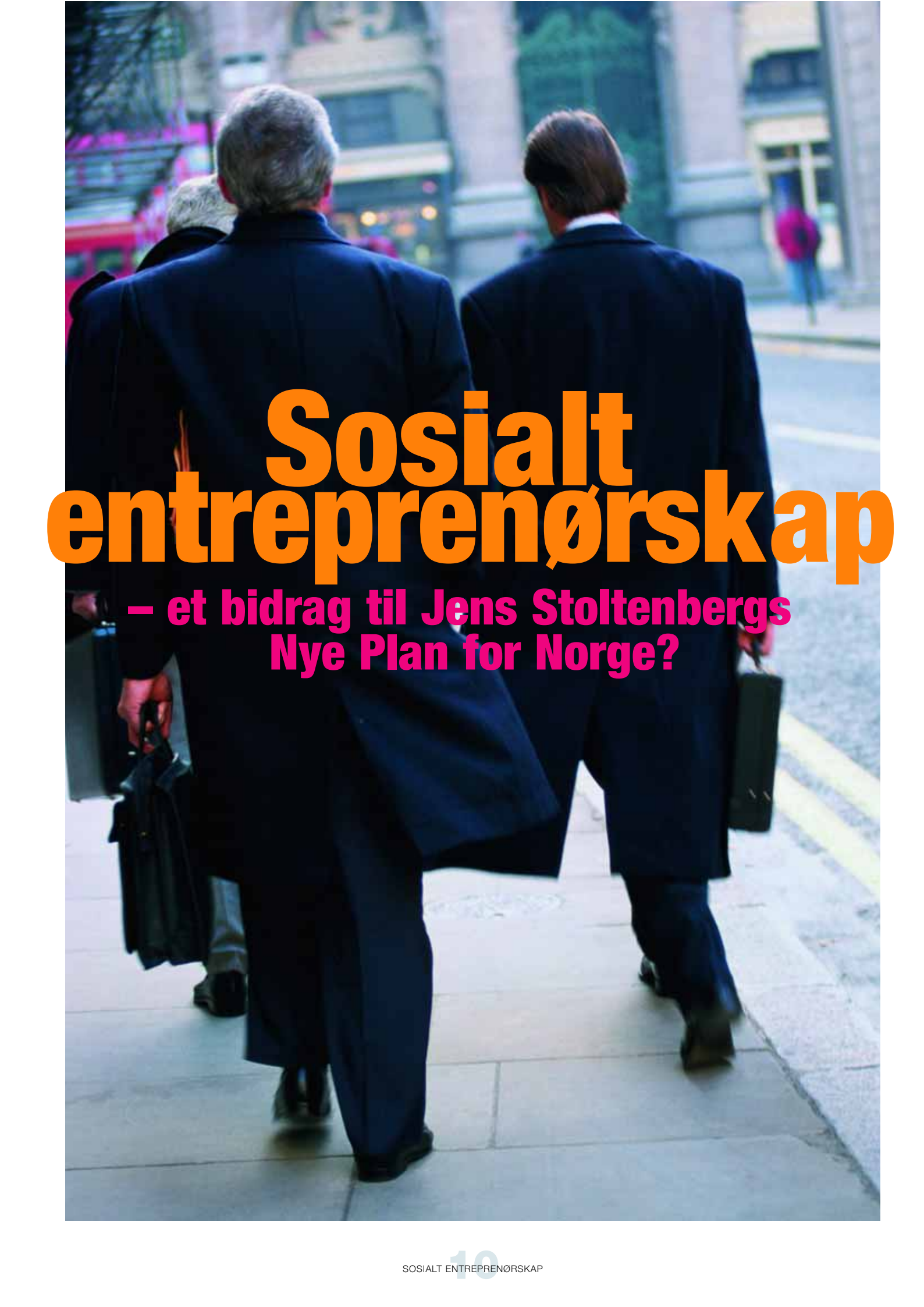
Lederskap i krisetider handler om å forankre sin autoritet i mennesker, ideer og holdninger ikke gjennom posisjoner, symboler eller typiske lederavgjørelser. Du har ingen makt uten fellesskapets støtte, det være seg velgere, aksjonærer eller tilhørere. Makt må fordeles. Ledelse nedenfra handler om hvordan man kan lære seg å være mer ydmyk. Det er viktigere å dytte folk forsiktig i det du mener er den riktige retning enn å tvinge dem med makt.

Samfunnsentreprenører bør alltid først forsøke å utøve innflytelse i det stille. Det skader ikke å inspirere andre, men man trenger ikke å være i avisen. Det skader ikke å ha egne meninger, men du trenger ikke å ytre dem hele tiden. Led når det trengs.

Fem taktiske prinsipper; vær standhaftig, bygg ubrytbare relasjoner, gjør din måte til den eneste naturlige. Hold på ditt, men ta deretter neste kamp. Se deg selv som like mye verdt som andre. Bare husk ikke å se ned på folk selv om du selv kommer nedenfra.

Lederskap nedenfra

www.leadershipfrombelow.com

A photograph showing the backs of three men in dark business suits walking away from the camera on a city sidewalk. The man on the left is older with grey hair, the middle one is younger with dark hair, and the one on the right is also younger with dark hair. They are all carrying briefcases. The background is a blurred city street with buildings and a red double-decker bus.

Sosialt entreprenørskap

– et bidrag til Jens Stoltenbergs
Nye Plan for Norge?

HILDE DALEN
ETABLERER AV KREM – KREATIVT OG MANGFOLDIG ARBEIDSLIV
e-post: hilde@krem-norge.no • mobil: 90679602
www.krem-norge.no

KARIN GUSTAVSEN
SAMFUNNSFORSKER TELEMARSKFORSKNING
e-post: gustavsen@tmforsk.no • mobil: 97575097
www.telemarksforskning.no

**I Dagbladet 30. august, leser vi om Jens Stoltenberg og hans Nye Plan for Norge:
Et prosjekt der alle som faller utenfor arbeid og velferd, skal bli inkludert. Det skal skapes et
inkluderende arbeidsliv der terskelen for å komme inn i arbeidslivet er lavere enn i dag og
hvor det er lettere å kombinere arbeid, trygd og pensjon.**

Når Jens Stoltenberg nå skal fornye «den norske samfunnsmodellen», bør han gjøre noe annet, eller i alle fall mer, enn å nedsette ennå flere tradisjonelle utvalg. Et eksempel på ennå mer av det samme gamle, er Brochmannutvalget som består av embetsfolk, forskere og professorer. Disse skal vurdere om den norske velferdsmodellen må endres, herunder om ytelsene er for attraktive. Dette er en kraftig forenkling av virkeligheten og på nivå med Kristin Clemets dårlige skjulte hentydninger til trygdede og arbeidslediges arbeidsmoral. Og da NAV for få måneder tilbake mottok en *ekstrabevilgning* på 790 millioner kroner – syvhundreogtittmillioner kroner – gikk det et dypt sukk gjennom ellers så trauste velferdsforkjempere. Kan virkelig «finanskrisen» forsvare en slik ekstrabevilgning til ren drift av en etat, som fra før mottar svimlende milliardbeløp? Er ikke tiden nå overmoden for at vi samtidig leter etter alternative, nye løsninger og fornyende initiativ? Der arbeidsliv og offentlige myndigheters utfordres til å utvide felles samfunnsansvar, og **forplikter seg til å inngå i et handlende fellesskap** for økt inkludering i samarbeid med folk med erfaring fra utenforskap.

Et slikt ny tilnærming og initiativ, er **Sosialt entreprenørskap**. Sosialt entreprenørskap er en ny måte å tilnærme seg en løsning på den stadige økende etterspørsel etter hjelp. Dette er en form for entreprenørskap, som bla forener tradisjonell gründervirksomhet med samfunnsansvar, herunder inkludering av ulike former for arbeidskraft. En **sosialt entreprenør** er en som anerkjenner et sosialt problem, **kombinerer innovative løsninger med tradisjonelle forretningsprinsipper for å skape bærekraftige sosiale verdier**.

Sosialt entreprenørskap er i Sverige og Danmark nå tatt inn på nasjonalbudsjettet som et nytt utviklingsområde. I USA har det eksistert i ulike varianter i mange år, og i England er det sogar etablert en egen selskapsform som gir bedrifter som driver etter nærmere definerte prinsipper for sosialt entreprenørskap, mulighet for skatte- og avgiftslettelser av ulike slag.

I Norge er det så langt ingen politikere som tydelig har flagget området.

Dette til tross for stadig økende bekymring over dagens velferdsordninger. I stedet ser det ut til at man gjør mer av det samme gamle, av det som ikke fører til den ønskede endring. Dette til tross for at det er krefter og organisasjoner som formelig roper på å få delta i utviklingen av «den nye» velferdsstaten.

KREM er en slik organisasjon. De er både en bruker- og brobyggerorganisasjon og jobber for at både arbeidsliv og byråkrati skal bli mer tolerant, mangfoldig og ressursorientert. **KREM** er landets første grasrotinitiert og grasrotstyrte organisasjon **som allerede i flere år har operert som en sosial entreprenørskapsbedrift**, der utviklingen av nye former for sosial ansvarlighet og samhandling mellom byråkrati - bruker - arbeidsliv, er hovedfokus. **KREM** utvikler nå også landets første forbund rettet mot personer som lever i utenforskap. Dette forbundet skal gi stemmeløse en stemme, samtidig som Forbundet søker andre løsninger enn statlige velferdsytelser for å øke fattigfolks kjøpekraft.

Telemarksforskning følger **KREM** på denne veien. Vi er vitne til brytninger og diskusjoner mellom brukere og forvaltning, der nye og uprøvde veier går opp i fellesskap. Folk på trygd etablerer egne virksomheter og/eller inngår i allerede etablerte virksomheter som innvier forskjellige og annerledes talenter. Slik formes nye og felles verdioppfatninger som igjen kan åpne for et mer mangfoldig og inkluderende arbeidsliv og samfunn.

Brochmannutvalget er, som offentlige utvalg flest på dette området, **kjemisk fri for brukere, brobyggere, gründere, næringslivsrepresentanter og sosiale entreprenører**. Hvorfor det? Jens Stoltenberg har, med en flerstallsregjeringen i ryggen, hatt en av nå-tidens fremste muligheter til å bygge ny, «velferdspolitisk bauta», slik Gerhardsen gjorde det i sin tid da han initierte den norske velferdsstaten. Kanskje kan han få det igjen. Men da må han våge å foreta nye grep, og lytte til nye stemmer slik at han unngår å repetere det som har vist seg og ikke fungerer. Et slikt grep Jens Stoltenberg, kan også gi deg mange stemmer i valgurnene fra folk som lever i utenforskap.

Et nytt og interessant fagområde

Sosialt entreprenørskap er for mange et helt nytt fenomen og oppfattes som et nytt og interessant fagområde. Sosialt entreprenørskap forbindes av mange med frivillige organisasjoner. Min påstand er at det i stor grad også vil berører offentlig sektor og privat næringsliv. Sosialt entreprenørskap er antatt å være den hurtigst voksende næringssektor i USA i vårt århundre. Samtidig er sosialt entreprenørskap svært lite omtalt i skandinavisk sammenheng og er i en tidlig fase i Norge.

Finanskrisen i verden rammer på ulike måter. Arbeidsledigheten vil øke, også i Norge. Den offentlig sektor klarer ikke alltid å finne de beste løsningene, mye på grunn av sin **tregghet i å fange opp forandringer og trender**. For Fremskrittspartiet har det alltid vært viktig å støtte opp om frivillige lag og organisasjoner og private initiativ. Mennesker som selv har vært i en vanskelig situasjon, kjent på kroppen motgang og håpløshet, sitter på verdifull informasjon og erfaring som vi ønsker å bruke.

For en tid tilbake traff jeg en glødende engasjert mann, som det meste av sitt voksne liv hadde vært utenfor arbeidslivet på grunn av store alkoholproblemer. Som tørrlagt alkoholiker har han bygget opp en bedrift, hvor han kun ansetter folk som har vært i samme situasjon som ham selv. Hver morgen plukker han opp de ansatte og de kjører sammen til jobben. Så koker de seg kaffe, leser aviser og prater, før de gyver løs på arbeidsdagen. **En slik bedrift er i aller høyeste grad en bedrift bygd på prinsippet om sosialt entreprenørskap** og det til tross for at bedriften tjener penger. For som han selv sier: "vi må tjene penger for å sikre arbeidsplassene og gi mine ansatte anstendig lønn, dessuten står det flere tørrlagte alkoholikere i kø, som også ønsker seg en jobb. Hvis jeg tjener penger, kan jeg gi jobb til flere". For meg er dette **business med mening**, sosialt entreprenørskap.

Sosialt entreprenørskap bygger ofte på idealisme og et brennende engasjement. Derfor lykkes disse svært ofte. Men samtidig sliter de ekstra mye med å komme i gang. Oftest på grunn av mangel på finansiering. Norge er et land tuftet på tradisjoner og «slik har vi alltid gjort». Dette gjør det vanskelig å selge inn sine ideer og noen gir rett og slett opp.

Selv forsøkte jeg å hjelpe en ung, tidligere rusmisbruker. Han ville starte en nettbutikk. Han hadde fått laget noen fantastisk spennende nettsider, valgt ut varer og var klar for salg. Det eneste han manglet var noen få kroner for å kjøpe inn et lite lager av varene. **NAV-kontoret hadde ingen paragraf som passet inn i hans planer** og vi slet med å få andre til å tenne på hans ide, fordi de ikke passet inn i deres paragrafer.

Sosialt entreprenørskap handler om å tørre å bryte fastlagte vaner av tradisjonell karakter og heller lete etter nye løsninger. **Sosialt entreprenørskap** kan fornye og forbedre velferdssamfunnet og gi flere muligheter til å lykkes.

Særlig i nedgangstider vil mulighetene og etterspørselen etter **sosiale entreprenører**, være økende. Både på et "profit" og et "non-profit" grunnlag.

Når jeg hører ordet **Sosialt entreprenørskap** tenker jeg alltid først på Muhammad Yunus i Graheem Bank, som med sine mikrolån, ga mulighet og håp til en rekke fattige kvinner.

I Norge tenker jeg på =Oslo, som gir verdighet og mulighet for en rekke mennesker som står langt unna arbeidslivet. **Sosialt entreprenørskap**

skaper økt sosial verdi for andre mennesker der myndigheter og andre aktører ikke har klart å levere tilfredsstillende tilbud og løsninger. Alle som jobber med **sosialt entreprenørskap** arbeider litt i et nytt marked. På lik linje med entreprenørskap handler **sosialt entreprenørskap** om å se muligheter i utfordringer og endringer, for selv å skape og forandre.

Forskjellen er det sosiale fokuset som gjør at bedriften eller enkeltmennesket ønsker å gå nye veier. Det handler om å skape en arena for å utvikle et samfunn for alle. **Sosialt entreprenørskap** kombinerer sosial og økonomisk verdi. **Det er et paradoks at vi som bor i et av verdens rikeste land, har mer enn 700.000 mennesker i arbeidsfør alder som befinner seg utenfor arbeidslivet.** Disse mottar økonomiske ytelser fra stat eller kommune, men er ikke en del av det sosiale nettverk som arbeidslivet gir. Det er allikevel verdt å merke seg at svært mange av disse utfører uvurderlig og viktig arbeid innen frivillige lag og organisasjoner. Men alt for mange mennesker står uten et sosialt nettverk og utenfor det liv som de fleste andre tar som en selvfølge. Isolasjon og utenforskap gir utrygghet og økt sykdomsbilde for den enkelte og er en stor sosial utfordring.

I Norge har vi tradisjon for å delegere sosialt ansvar til staten. **Nav-reformen har så langt synliggjort hvilke utfordringer samfunnet står overfor.** Vi tenker på enhver som oppsøker et NAV-kontor, som en klient, hvor fokuset ligger på hva som er problemet og hvor syk man er. Jeg og Fremskrittspartiet ønsker et helt nytt fokus. Vi ønsker et NAV-kontor som ser hver enkelt som en person med ressurser og kvaliteter som Norge trenger. Som spør hva vedkommende drømmer om, hva vedkommende er god på og hva vedkommende selv har tro på at han eller hun kan greie. Vi ønsker et NAV-kontor som har tid til å lytte og som i samarbeid med hver og en finner disse kvalitetene hos den enkelte.

Sosialt entreprenørskap handler om å bryte inngrodd vaner.

Hensikten må være å få til en endring som bidrar til å gjøre tilværelsen bedre for alle. Jeg opplever **sosialt entreprenørskap** som en spennende trend, som jeg tror vil bli en stadig mer viktig del av vårt samfunn.

Kari Kjønaas Kjos

Storingsrepresentant, Fremskrittspartiet

Internasjonal solidaritet

Endring

BITTEN SCHEI
Mother Courage

Feminismen viste vei

Mitt første møte med en bevegelse som har preget min karriere og veivalg er kvinnebevegelsen på 70-tallet. Som ung kunststudent med oppvekst i en tradisjonell familie, der far er på arbeid og mor husmor, deltok jeg i et møte med Norsk Kvinnesaksforening. Det de snakket om berørte meg dypt. For meg utvidet kvinnebevegelsen forestillingen om hva politikk er. De gjorde det private og personlige også til politikk. Abortspørsmålet ble en katalysator til å ta opp mange temaer:

seksualitet og kvinnekropp, reproduksjon, etikk, makt og avmakt, menns rettigheter versus kvinners, kvinners historie, klagespørsmål, rett til arbeid, internasjonal solidaritet, patriarkatet, fattigdom etc. Arbeidsdelingen i hjemmet var politikk. Jeg forsto at de konvensjonelle rammene jeg var sosialisert ikke var eviggyldig, men kunne endres.

Kvinnebevegelsen besto av en mengde organisasjoner som satset på opinionsdannende arbeid, skrev avisartikler, laget møter og demonstrasjoner, laget plakater, løpesedler og bannere. Det ble skapt kunst ved hjelp av bilder, litteratur, film, musikk og teater.

Fremdeles husker jeg teksten i den flotte sangen «Vi er många, vi er hälftan av alla människor i verden».

Aktivism som endringskraft

Kvinnebevegelsen på 70-tallet var i stor grad anti-parlamentarisk, men vi påvirket både innenfra i mange partier, og utenfra gjennom lobbyvirksomhet, aksjoner og bred mobilisering. Det største delen av bevegelsen var uten tidligere politisk erfaring, men vi lærte å drive politikk, hvordan argumentere, diskutere, øve press, forvente resultater. Vi lærte å diskutere ut fra egne premisser, og bruke dette i andre sammenhenger. Det ble en utdanning i aktivisme. Vi oppdaget at politikk var for viktig til å overlates til politikerne.

Det handler om hvordan skape forandring nedenfra, og kvinnebevegelsen ble et vellykket forsøk på en grasrotbevegelse med mange aktører i nettverksgrupper som sammen klarte å skape en bred forståelse for kvinner og likestilling.

Gjennom bevisstgjøringsgruppene ble individuelle problemer hevet opp fra det individuelle til det kollektive. Slagordet «å gjøre det private offentlig» handlet ikke om å brette seg ut i det offentlige på den ene eller andre måten (som vi ser så mye av i dagens offentlighet), men å bringe de kvinneundertrykkende mekanismene opp i dagen – vise at enkeltkvinner erfaringer ikke bare var enkeltkvinner. Det handlet om strukturelle forhold som krevde strukturelle endringer. Ved at problemene ble plassert i offentligheten ble det mye lettere å stå opp og

Det er ikke de politiske partiene som setter den politiske dagsorden i verden, men bevegelser. 70-tallets kvinnebevegelse er et godt eksempel. Det er enkeltmennesker som forandrer verden, ved å ha mot til å realisere sine drømmer, og dersom det gjøres til fellesskapets beste. Afrikas fattigste kvinner er de sterkeste i verden, de bærer et helt kontinent på sine skuldre. Men de trenger vår kompetanse for å gjøre børen lettere i form av solidaritet og samarbeid for å bekjempe fattigdommen. Og vi trenger et fellesskap med kvinnene for å gjenoppdage betydningen av samhold som vi har gitt slipp på til fordel for individualisme og materialisme. Vi unngår dermed å bli fattige på medmenneskelighet.

nedenfra

kjempe mot dem. Det rammet ikke en, men alle», sier forsker Ann Therese Lotherington. Og følelsen av at vi var midt i historien og var en del av noe som var større enn oss selv, ble en mektig og inspirerende drivkraft.

Afrika og lærdommer fra norsk kvinnekamp

Det er viktig at disse erfaringene kan inspirere Afrikanske kvinner:

- Kvinnene må selv gjøre jobben, de må stå opp og sloss for en bedre fremtid

For seg selv og sine barn. Mot vold, fattigdom, menneskerettigheter og kjønnsundertrykking.

- Aktivister på grasrotnivå må arbeide utenom parlamentarisk med nettverk inn i maktens korridorer, de må puste beslutningstakerne i nakken og få de til å opprettholde fokus og beslutsomhet. Demokratibygging er en altfor viktig sak til å overlate til korrupte politikeres spill om makt og posisjoner.

Den viktigste forutsetning for en bærekraftig utvikling av det sivile samfunn, er lokalt engasjement og eierskap. Fundamentet er byggingen av kvinnegrupper i «small scale business in local networks» som hele tiden er praktiske og grunnfestet i kvinners hverdag, og som har kontakt med andre landsbyer og småsamfunn. Entreprenørskap og

selvberging er fundamentet for at kvinner skal kunne brødfø seg selv på landsbygda. Det åpner også veien til bevisstgjøring om demokrati- og aktivisme arbeid.

Norske kvinners støtte på bunnen av fattigdomspyramiden

I møte med grasrotkvinnene på landsbygda i Uganda gjenoppdager jeg kraften i det lokale kvinnefellesskapet, der det er en mengde grasrotbevegelser i hele Uganda som arbeider for å bekjempe fattigdom, HIV og bedring av kvinners og foreldreløse barns vilkår. Men forståelsen av å bygge nettverk utenfor sin egen gruppe er ikke tilstede. Så er ståstedet deres helt anderledes enn vårt.

Mother Courage gjennomførte i november 2009 sammen med representanter fra Arbeiderpartiets kvinnetttverk i Telemark «Woman can do it» seminar i Wakiso distriktet. 15 NGO-grupper (Non Governmental Organization) fra åtte distrikter deltok, som til sammen representerer over 2000 medlemmer. NGO ene er grupper som jobber med ulike problemstillinger på grasrot-nivå. Det dreier seg om HIV/Aids problematikk, fattigdom, foreldreløse barn og enker, der kvinnene strever med å bli selvstendige og selvforsynte. Alle lederne jobber gratis, og NGO ene har ingen økonomisk støtte. Aktivitetene kvinnene driver med er husflidsproduksjon, grisehold, kudrift og dyrking av grønnsaker og frukt. Seminaret gikk over fire dager og inneholdt tema

Internasjonal solidaritet

som kvinner, kjønn og politikk, kvinner og media, herskertechnikker og nettverksbygging.

Dette er kvinner som eier ingenting, som behandles som kveg. De er analfabeter som ikke får tilgang til utdanning fordi de er fødemaskiner, som utsettes for trusler og vold av ektemenn eller andre. Som smittes av HIV av sine ektemenn. Som tar seg av egne og andres barn, dyrker mat og sørger for at familien overlever. Å løfte seg selv opp etter håret er derfor krevende.

Sarah Kizza er leder av Mothers of Hope, der alle kvinnene er HIV positive. Hun ble smittet av sin mann, og overlatt til seg selv med sine 2 barn, den yngste bare 2 uker gammel, uten et sted å bo eller muligheter til å brødfø seg selv og sine barn.

Flertallet av befolkningen i Uganda og ellers i Afrika er kvinner på landsbygda. Disse utgjør det største potensialet for økonomisk vekst. Men de er utsatt for kulturell undertrykking som hindrer dem å delta i en utvikling. De er eiendoms- og arveløse, har ingen tilgang til høyere utdanning, og til å delta i de politiske beslutningsprosessene. Fødes du som jente, er du ingenting verdt.

De fleste bistands programmer ignorerer kvinner i bunnen av fattigdomspyramiden. Afrikanske grasrotkvinner blir usynliggjort og forbigått, til tross for fine rettighetserklæringer på internasjonale konferanser.

Skal Afrikas kvinner komme seg ut av fattigdommen, trenger de assistanse i form av partnerskap, nettverk og såkornkapital fra Norge. Kampen mot fattigdom er den viktigste menneskelige kampen i vår tid. Kvinnebevegelsens metoder og engasjement i dialog med de som er nederst i fattigdomspyramiden kan gjøre en forskjell dersom det kanaliseres gjennom å utvikle evnen til entreprenørskap og selvberging.

Norsk bistand

Regjeringen foreslår å gi 27,4 milliarder kroner til norsk utviklings-samarbeid i 2010.

Når norsk bistand går som direkte budsjettstøtte til korrupte land, må det samtidig gis penger til å bygge sivilsamfunnet. Uten det, har vi liten kontroll, sier generalsekretær Marte Gerhardsen i Care.

Over halvparten av norsk bistand går via de store fondene i FN og Verdensbanken. Omtrent 15% er budsjettstøtte. I dag brukes under 10% av pengene til å styrke sivilsamfunnet, og det er altfor lite. Det er sivilsamfunnet vi må støtte, sier Gerhardsen. Hun mener bistanden i

mye større grad bør kanaliseres mot grasrotbevegelser og politiske aktører som arbeider mot korrupsjon og for åpenhet.

Bistand er big business. Det er et forretningsområde, der mannlige hvite konsulenter og store organisasjoner har sugerør i statskassen. Pengene som overføres brukes til administrasjon. For hver hundrelapp når bare 20-30 kroner frem til brukergruppen. Dette er ikke «social business», men «business as usual». Og det er kun småpenger som når frem til de fattige i den byråkratiske pyramiden som bistands-systemet består av.

Sosiale entreprenører viser vei

«For akkurat som en liten bedrift både kan utfordre og inspirere en stor bedrift, så kan en sosial entreprenør finne løsninger på sosiale problemer der verken offentlige eller private aktører har lyktes», mener investor Johan H. Andresen i Ferd som satser på sosialt entreprenørskap.

I de siste fem årene er det vokst frem en rekke sosiale og innovative bedrifter i Norge som arbeider i partnerskap med lokalsamfunn i Afrika. De trener lokalsamfunnet i å bli bærekraftig. Nyenga, Hjertebank, Gambia Start up, Arc-Aid, Chime, Ethicaltravel, Mother Courage mfl. har det til felles er at de ikke «gir folk fisk», men de «lærer folk å fiske». Mange av de er non profit basert. De henvender seg til kvinnene. De er praktisk organisert og beveger seg på grasrotnivå. De yter hjelp til selvhjelp. Ingen av de passer inn i det norske bistandslogikken, slik at de har ingen muligheter til å motta noen form for starthjelp fra staten. Det er det interaktive og relasjonelle samarbeidet som er viktigst, ikke pengene. Små kroner kan utrette store endringer om pengene går direkte til enkeltpersoner og småbedrifter. De arbeider på personnivå. Dette skiller slike samarbeidsprosjekter fra vanlig bistand, og gir helt andre resultater.

Flygende griser og pengesløsning

Et eksempel er det som skjedde i 2008 i Uganda, der 40% av statsbudsjettet er bistand. Presidenten kjøpte seg et luksusfly til 335 mill kroner. Det er samme beløpet som Norge gir i bistand til Uganda. Dette svaret får vi fra ambassaden i Kampala når kvinneprosjektet KERWDA for tredje gang søker litt økonomisk støtte til å holde griser for å klare å bli økonomisk selvstendig og kunne kjøpe seg eget land: «Vi har dessverre ikke budsjettlinjer som er beregnet på denne typen prosjekter.»

Her vil det altså være snakk om budsjettlinjer som passer til flykjøp, men ikke til kjøp av griser i et land der utvikling av jordbruket er livs-

tet

viktig for å brødfø folk og skape ny økonomisk vekst. For å unngå sult og nød, der vi vet at 2 millioner mennesker vil dø av sult dette året bare i Uganda.

I forhold til ressursinnsatsen i form av penger kan en spørre seg om stadig mer penger er det som skal til, eller om det er heller spørsmål om hvordan pengene forvaltes og hvem som forvalter disse. Politikerne synes å tro at penger løser alt. Bare det bevilges mer, så kan man løse alle de utfordringer som verden står ovenfor. Selvsagt er det ikke slik. Vi tror at penger ikke kommer først på listen med kriterier som skal til for å skape endring.

Uten visjoner, mål, viljekraft, personlig engasjement, kreativitet og stayerevne blir det ingen endring. Disse verdiene kan ikke puttes på en konto og kapitaliseres på samme måte som penger, men de er drivkrefter for innovasjoner og forbedringer. Kobler du denne kraften sammen med penger, blir alt mulig for den som investerer tid og energi for å skape endring.

Endring nedenfra betyr at alle kan gjøre en forskjell

Klimakrisen og fattigdomsutfordringen i verden kan løses dersom hver enkelt av oss gjør sin del. Enkeltmennesker kan gjøre en stor forskjell, ved å arbeide direkte i partnerskap med fattige kvinner på grasrota. Mother Courage er en norsk bedrift som arbeider i partnerskap med 400 landsbykvinner på grasrot nivå i Uganda uten offentlig støtte. Vi tror at små kroner kan utrette store endringer om pengene går direkte til de som trenger det, og ikke via korrupte systemer.

Mother Courage sitt nettverk skaffer midler til kuer, griser og høner, kjøp av land, bygging av grisehus, og enkel opplæring i etablering. Fra norsk side er arbeidet non profit basert. Og det arbeides med å bygge nettverk og trene andre grasrot prosjekter i demokrati og aktivisme.

Samarbeidet er basert på grunntanken om hvordan hjelp til selvhjelp i et partnerskap mellom sosiale entreprenører i Norge og ugandiske grasrotkvinner på landsbygda kan skape verdier. Nedenfra-og-opp-strategier kan gi fattige muligheter til å løfte seg selv ut av fattigdommen og bli selvgående dersom de blir gitt en mulighet fra oss i Vesten. En mulighet i form av ei ku, en gris eller et lite lån, og at de blir sett.

Dette magasinet koster kr 290,- + porto
og kan **bestilles ved å sende en mail til**
Ellen M. Gundersen i KREM: ellentus@online.no

Bakerst fra venstre: Hilde Dalen, osv..... Foranfra venstre:

Boka kan bestilles på www.mothercourage.no

Hele 340.000 nordmenn er i dag uføretrygdet. Samtidig fullfører en tredjedel av ungdommene aldri videregående skole.

– Og dette i verdens beste land å bo i! Det er ganske selvsagt at vi nå også må vurdere de løsningene som sosiale entreprenører kommer med.

Det sier investor Johan H. Andresen i Ferd, en av bidragsyterne i den første boka om sosialt entreprenørskap på norsk. «*Vilje til endring*» lanseres på Litteraturhuset i Oslo 27. november. Johan H. Andresen er tydelig på at velferdsstatens evne til å løse problemer ikke har økt i samme grad som nasjonens velstand. Han er klar på at sosiale entreprenører kan bidra til å finne løsninger på velferdsstatens utfordringer.

– For akkurat som en liten bedrift både kan utfordre og inspirere en stor bedrift, så kan en sosial entreprenør finne løsninger på sosiale problemer der verken offentlige eller private aktører har lyktes, mener Andresen.

Det norske sosialdemokratiet har lært oss at det offentlige løser alle utfordringer innen fattigdom, utdanning, vold og rus – og ikke de private initiativene. Det kan ha skapt et hull i velferdsstaten.

Et hull sosialdemokrati

Sosialentreprenør Bitten Schei er en av to redaktører for boka. Hun bygger nettverk med grasrotledere og arbeider i partnerskap med landsbykvinner i Uganda, og **har sett hvordan små midler kan skape store sosiale endringer.**

– Det er det interaktive og relasjonelle samarbeidet som er viktigst, ikke pengene. Små kroner kan utrette store endringer **om pengene går direkte til enkeltpersoner og småbedrifter.** Vi arbeider på personnivå. Dette skiller slike samarbeidsprosjekter fra vanlig bistand, og gir helt andre resultater, mener hun.

Høgskolelektor og medredaktør Elisabeth Rønnevig mener å se at stadig flere blir motivert av å finne måter å gi tilbake til samfunnet på. – De fleste av oss er Lottovinnere sett i global sammenheng. Når grunnleggende behov for å forsørge seg selv og våre nærmeste er dekket, blir ønsket om innhold og mening i arbeidet viktig. Dette fører også til en større individualisering av samfunnsengasjementet, sier Rønnevig.

– Klimakrisen og fattigdomsutfordringen i verden kan løses dersom hver enkelt av oss gjør sin del. Derfor bør skolen stimulere egenskaper

og holdninger som får elever til å tenke og handle sosialt. Målet er ikke profitt, men å bedre tilværelsen for andre mennesker ved hjelp av forretningsverdens metoder, sier hun.

Boka «*Vilje til endring*» inneholder 10 historier fra sosiale entreprenører, samt artikler som belyser temaet fra ulike sider. **Boka er et bidrag til å øke kunnskapen om temaet sosialt entreprenørskap.**

Pressen inviteres til å delta bokslipp.

Litteraturhuset, Oslo, fredag 27. november kl 18.

Programmet finner du her:

http://www.mothercourage.no/pdf/bokslipp_invitasjon.pdf

Kontaktpersoner:

Bitten Schei

bitten@mothercourage.no

93 05 28 50

www.mothercourage.no

Det vi tror på påvirker hva slags løsninger vi produserer

Mediene viser oss at sykefraværet skaper stor hodebry for politikerne, og at John Olav Egeland i Dagbladet av den 21. november er inne på noe når han påpeker at norsk politikk etter hvert bare handler om hvor fort det er mulig å få det til å gå i samme retning. Jens Stoltenberg innrømmer selv i Aftenposten den 18.11 at det haster å tenke nytt. Forslagene vi har lest om i media under sykefraværdebatten ser likevel ut til å bare være mer av det samme.

HILDE DALEN
ETABLERER AV KREM – KREATIVT OG MANGFOLDIG ARBEIDSLIV
e-post: hilde@krem-norge.no • mobil: 90679602
www.krem-norge.no

KARIN GUSTAVSEN
SAMFUNNSFORSKER TELEMARSKFORSKNING
e-post: gustavsen@tmforsk.no • mobil: 97575097
www.telemarksforskning.no

På tross av vekst og stadig økende velstand har likevel mennesker et økende behov for hjelp og støtte. **Stadig flere er sykemeldte og flere og flere befinner seg utenfor det ordinære arbeidslivet.** Mange oppholder seg utenfor arbeidslivet over LANG tid. Så lang tid at den fysiske og psykiske helsen ytterligere forverres. Nå er det mer enn 800 000 nordmenn i arbeidsfør alder som befinner seg utenfor arbeidsmarkedet. **Paradokset er at arbeid har en gunstig effekt på både den psykiske og fysiske helsen.**

Det er en iboende treghet i det byråkratiske systemet og mediebildet viser at **det fortsatt er mange bærere av en ovenfra og nedholdning**, der man henvender seg til ekspertene for å finne svar på hva som skal til for å løse utfordringer istedenfor å søke råd hos dem som skal gjøre bruk av hjelpen.

I dag er hver fjerde nordmann utenfor og gårdsdagens løsninger har altså ikke virket inkluderende. Vi må gjøre noe annet. Tiden er inne til å lære oss å tenke og handle på nye måter, revurdere eksisterende handlingsstrategier og erstatte dem med nye når det trengs. I dette arbeidet kan kanskje koblinger mellom mennesker som normalt ikke har noe med hverandre å gjøre; stønadmottakere, offentlige ansatte, næringslivet og entreprenører, sammen komme frem til bærekraftige og langsiktige løsninger på våre utfordringer?

Sosialt entreprenørskap – en supplerende aktør

Sosialt entreprenørskap representerer én slik fornyingskraft i samfunnet. Sosialt Entreprenørskap bryter med det tradisjonelle skillet mellom offentlig, privat og frivillig sektor. Sosialt entreprenørskap **forener istedet tradisjonell gründervirksomhet med samfunnsansvar og ved hjelp av markedsmetoder søkes nye løsninger på sosiale problemer.** Sosialt entreprenørskap er økonomi og humanisme hånd i hånd og **hovedgevinsten er ofte sosial endring og sosial innovasjon.** Sosialt entreprenørskap er allerede veletablert og veldokumentert i både England og USA som viktige bidragsyttere på den sosiale arena. I våre naboland Sverige og Danmark, dukker det nå i økende grad opp virksomheter med en sosial misjon. Sosialentreprenører er ofte mennesker som selv har opplevd kostnadene av manglene i systemet, mennesker som er rede til å bidra og som ser samfunnsproblemer som

en ny plattform **for utvikling både av nye samarbeidsstrukturer, nye involveringsformer, nye produkter, nye serviceytelser og nye forretningsvirksomheter.**

Sosialt entreprenørskap beskriver en kreativ prosess som settes i gang og utvikles av mennesker som drives fremover av høye verdier og ønsker om å gjøre verden til et bedre sted å være. Kjerneverdien i arbeidet er troen på at et hvert menneske har kapasitet til å **medvirke på en meningsfull måte både til sosial og økonomisk utvikling.**

Vi trenger **deltakende mennesker, modige politikere, modige næringslivsledere og spesialister som har evnen til å kommunisere**, tenke og samhandle på tvers av fag og etater. Kanskje finnes det uante muligheter om man mer systematiske tar i bruk menneskers egen erfaring og kunnskap om hva som er nødvendig og hensiktsmessig for å få til de ønskede endringene?

I **KREM** omskapes krise til kompetanse, maktesløshet til inspirasjon, og inspirasjon til samfunnsnyttig produksjon gjennom fokus på hva som tidligere har virket, **samhandling med de som har skoa på**, kompetente mentorer og **et stort nettverk av faglige ressurser knyttet til både høyskoler og forskning.** Vi er opptatt av samfunns ansvar og rekrutterer mennesker med erfaring fra å stå utenfor arbeidslivet uansett årsak, fordi vi vet at de besitter både kompetanse, løsningsmønstre og ressurser som trengs for å skape dagens og morgendagens løsninger framfor ytterligere repetisjon og reproduksjon av kostbare og lite virksomme tiltak.

Om ekspertgruppen som nå sitter sammen for å komme frem til nye virkemidler **er kjemisk fri for stønadmottakere, brobyggere, gründere, næringslivsrepresentanter og sosiale entreprenører** vites ikke, men uten alle parter og disse nytenkende kreftene har vi tilnærmet ingen tro på at store målbare endringer vil finne sted.

Reisen innover

Vi har nettopp begynt WorkShopen «**Media, identitet og tilhørighet**» og 16 ungdommer sitter spredt i rommet. Stoler og bord står i en halvsirkel. Vi er i Norge.

Jeg har stilt spørsmålet «**Hvem er du?**» og plukket en tilfeldig gutt fra gruppen.

– For langt unna meg selv til å vite noe annet enn navnet mitt, er det overraskende svaret Johan gir.

Og hvem er du der borte, langt unna deg selv?

Svaret er nølende og han leter litt etter hva han skal si.

Er det ok for deg å være der?

Hver gang vi starter en ny gruppe er jeg like spent. Hvordan fungerer denne gruppen, hvor er berøringspunktene her, hva kan de om å lytte og om å meddele seg. Noen ganger er gruppen på fem og noen ganger på 50 deltagere.

Store WorkShop på omkring 50 ungdommer er en stor utfordring. Eks Religion, politikk, språk. Opp til 11 forskjellige land og mange flere kulturer representert. For de tyske ungdommene er ikke tyske, de er tyrkiske, og ønsker å opprettholde sin tyrkiske kultur. Eller kanskje ikke de selv, men deres foreldre. De lever i to kulturer med to språk, og er ikke helt hjemme i noen av dem.

I WorkShopen trener de sin identitet og bevisstgjør sin tilhørighet gjennom øvelser, og bruk av video, og foto som verktøy.

Der trenes de i å uttrykke sin egen indre identitet og å lytte til andres.

Integritet

Å late som, vår tidsalder sin spesialitet. Late som vi liker og misliker, late som vi ikke ser det vi ser, late som vi ikke hører det vi hører, og

Trene dem i å stole på seg selv og ha tillitt til at de kan påvirke sin fremtid, noen ganger til og med velge den. Trene dem i fredskapende kommunikasjon til fred i deres lille verden. For deres verden er da i sannhet også vår.

Identitet og Tilhørighet

Vi gir de taleføre en stemme, de som later som de ikke kan, men er svært så kunnskapsrike. De som later som de ikke vil, men har en sterk vilje. De som later som de ikke evner, men har sterke evner. De taleføre i dette tilfelle er ungdom over hele Europa i alderen 14 – 25 år. Et vidt begrep på ungdom, tenker du kanskje. Ja, et vidt begrep som alt annet i denne Sosiale Entreprenørskapsverden.

Bredere begreper finner du ikke for toleranse, omsorg, ivaretagelse, kjærlighet og oppfølging. De er på en måte litt endeløse og svært ekte. Disse tjenestene betales det ikke for, hvilket på ingen måte betyr at de ikke er til salgs, for det er de. Kjøperen er vanskelig å finne, for hvem vil påta seg ansvaret for de som faller mellom alle stoler? Hvem vil kjøpe en tjeneste hvor resultatene er vanskelige å måle, og definitivt ikke kan omsettes i kroner og øre?

Målgruppen selv er helt uten penger i nesten alle sammenhenger.

Og tiden det tar å skaffe offentlig kapital er meget kostbar.

Min formelle bakgrunn er miljøterapeut (barne og ungdomspsykiatrien), filmskole og sertifisert co-active coach. I tillegg en livspraksis som har gitt omfattende erfaring å bygge på.

Jeg har hospitert på det som har vært å finne av kommunikasjonskurs og foredrag. Nyter rapporter om neurofysiologi og har selv utviklet en

metode som er en blanding av alt dette. Jeg prøvde ut metoden første gang i 2001 og har siden prøvet den ut i mange miljøer og mange aldersgrupper. Etter evalueringer og gjennomganger med målgruppe og andre deltakere er metoden blitt det den er i dag. Metoden er dynamisk og tilpasser seg deltakernes nivåer.

Det har vært veldig kostbart å utvikle den, og pengene tiden som er gått med er ikke nevnbart.

Fredsskapende kommunikasjon

Jeg vil forsøke å beskrive noe av det som skjer når unge mennesker

og UT igjen

late som om det som er sagt ikke er sagt, eller så later vi som om det ikke var ment.

Mitt arbeid blant unge har til hensikt å styrke deres selvinnsett og selv-følelse. Slutte å late som, bli kjent med sine egne verdier, og hvordan bruke disse verdiene til å skape seg en god hverdag og et godt liv.

trenes i fredsskapende kommunikasjon, om å leve ut seg selv og sine verdier, og i å være den de er **der** de er. Vi bruker blant annet film som verktøy.

WorkShoppen varer fra fire til ti dager, og drives etter en egenutviklet metode, som i noen WorkShops suppleres med andres metoder og bidrag der det er hensiktsmessig.

Her er hva en gutt på 16 år fra tungt belastet storbymiljø i Europa sier om det han opplevde på workshopen:

«nbody ever listen to what I have to say and nbody ever ask me any question»

Jeg er 16 år, jeg går ikke på skole og jobber litt der hvor det er jobb å få. Ingen snakker til meg og ingen gir meg noe oppmerksomhet. Når noen snakker til meg, er det for å fortelle meg at jeg ikke duger og ikke er brukelig til noe. Når noen fysisk tar i meg, er det som oftest for å true meg eller slå.

– Aldri noen som spør meg om noe, for de er helt sikre på at jeg ikke har noen svar.

Denne uken har jeg for første gang blitt sett og opplevd at noen stiller meg et spørsmål og så venter på svaret. De må vente for jeg trenger tid, men jeg har svar, jeg vet bare ikke hvordan jeg skal si det. Så får jeg spørsmål om hva jeg mener om noe.

– Aldri noen som har spurt om mine meninger før. Så hører alle etter når jeg snakker og til slutt snakker jeg i mikrofonen for å være sikker på at alle hører meg.

Ankomst og markering

Det er fantastisk å se rommet fylles av spente unge mennesker fra ulike kulturer og samfunnslag. Hver gang venter jeg spent på han eller henne, den person som åpenbart er den mest fremtredende. Noen ganger er det i form av sitt ønske om å være usynlig andre ganger synlig. Synlig gjennom kostyme, adferd eller lydnivå. Sikkert er det at en person kommer til å være den mest synlige.

De kommer inn i rommet med den kraften de er mest trent i å utøve. Noen brautende og bråkende med ølbokser i handa og snusen langt utenfor leppa. Andre sniker seg nesten inn og setter seg ned like innenfor døren i frykt for å bli sett i det de «kryper» gjennom rommet. Hendene tett knyttet om kroppen med alt for tykke klær og stive stirrende øyne. Andre igjen, nesten uten klær og med tilsynelatende selvsikre bevegelser, går tvers gjennom rommet – sakte – og finner en plass hvor de blir sett, legger hendene i fanget eller drar i en tyggegummi og ser seg rundt i rommet etter noen «å ta».

Alle sammen i utkleddede identiteter med svart belte i å late som.

De fyller rommet, og jeg kjenner hvordan energiene blandes og fyller hvert eneste lille tomrom.

Confuseus lov:

- Tell me and I will forget
- Show me and I will remember
- Involve me and I will learn

Kjære alle dere i dette rommet. Tusen takk for at dere vil bruke tid sammen med meg og hverandre. Mange dager, 10 timer trening hver dag.

Her snakker vi ikke om ansvarliggjøring, vi praktiserer den.

Dere er alle her **frivillig**, dere har søkt om å få være her gjennom en eller annen organisasjon, skole, forelder eller rett og slett meldt dere på helt uavhengig av noen.

Gratulerer.

Dere har alle tatt et steg inn i en ny verden hvor dere modig skal titte litt inn i dere selv.

**Du må selv være
den forandring
du ønsker se i dine omgivelser.**
GHANDI

Jeg skal gjøre mitt beste for å støtte dere på veien dit, og vi starter med presentasjoner.

Jeg vil at en og en av dere kommer opp hit og presenterer seg med navn og forteller hvorfor du er her på dette kurset. Du avslutter med å fortelle oss noe du vil at vi skal vite om deg.

Stillhet og blikk som farer rundt i rommet, ingen ser opp på meg.

Ingen later til å melde seg så jeg velger en, tilfeldig. Hun klarer seg bra, og på spørsmålet om hva hun vil at vi skal vite om henne, sier hun plutselig høyt:

– **Jeg pleier aldri å følge opp skolen, kurs eller noen ting. Dropper alltid ut.**

Jeg spør hva hun trenger fra oss for å klare følge opp.

Hun vet ikke.

Vi gir henne tid og sier at hun kan tenke på det og gi beskjed senere. Vi gir henne applaus. Hun er synlig stolt.

De andre kommer opp en etter en, og en etter en stopper de opp på siste spørsmål, de er utrente i å si noe om seg selv på denne måten.

Men alle har kommet frem til noe:

Jeg er veldig **aggressiv**

Jeg går på **medisiner**

Jeg er **rastløs** og klarer ikke være rolig

Jeg har **klaustrofobi**

Jeg er **dyslektisk**

På spørsmålet om hva de trenger fra oss for å kunne «holde ut», har noen svar andre må tenke.

Etter dette skifter rommet lukt og smak igjen.

De første timene, noen ganger to hele dager, går med til å trene bevisstgjøring rundt sin identitet og tilhørighet. Det er praktiske øvelser som utløser mye latter, og noen ganger aggressive utbrudd. På dette tidspunktet får alle et ord på navneskiltene sine. Ordet er kommet fram fra dem selv, eller en i gruppen. Ordet er en verdi som de ønsker å styrke, en verdi de vil ha mer av. Ordet har kommet frem under foregående øvelser.

På Jason sin står det: **Modig**

På Merethe sin står det: **Trygg**

På Abdi sin står det: **Glad**

Nå vet alle noe om hverandre, og alle lytter og ser etter nettopp denne verdien og hjelper hverandre frem.

Metoden

Metoden er dynamisk og bygger på den energi og krav gruppen har. Dette skaper raskt tilstedeværelse og mot hos deltakerne.

Selve evalueringen er som den berømte prikken over i'en. De blomstrer når de gir og mottar kritikk fra hverandre og meg. Det er både muntlig og skriftlig evaluering og de fleste velger å skrive under med fullt navn. Det er åpenbart at de har utviklet seg, for evalueringen oser av trygghet og selvinnsikt.

De står samlet. De står alene. De står rett opp og ned og sier:

- **Jeg føler at dette er et vendepunkt i mitt liv, jeg vet hva jeg har gjort disse dagene for å få det til, og jeg vet hva jeg har mottatt.**
- **Fra nå av vil jeg når jeg møter motstand løse det på en ny måte. Jeg vil trene på dette hver dag. Jeg vet at jeg kan.**
- **Dette er magisk, ingen har noensinne hørt etter hva jeg sier. Her hører alle meg og jeg blir spurt om hva jeg synes.**
- **Nå vet jeg at jeg ikke trenger si noe, jeg kan vente og så sier jeg noe når jeg har noe å si.**
- **I dag skal jeg gå hjem og spørre om denne jenta får bo hjemme igjen, jeg vet hva jeg ønsker meg hjemme- fra og jeg vet hva jeg kan gi dem.**

Som mamma til workshopen må jeg si:

Det vakreste av det vakre er den lille spiren av selvrespekt som er kommet på plass i dem alle, den lille ekte spiren. Som den nesten avkledd unge jenta som første dagen spaserte gjennom rommet, og tok masse plass. Hun står nå kledd i en helt nytt antrekk, tights, tunika og en bolero, mer diskret og samtidig ennå mer synlig.

Hun stråler når hun ser på oss og sier:

Takk for at dere **ser** meg.

Målgruppe og Kapital

Dette er en dråpe i havet og et tidkrevende arbeid. Målet er å trene opp andre i Norge og Europa som kan drive slike Workshop'er. Folk som av ulike grunner har valgt å jobbe i denne målgruppen 14-25 år. De kan få et effektivt verktøy og trenes i å bruke det. Metoden er velutprøvet og fungerer åpenbart bra.

Så det gjenstår å skaffe kapital til å foredle den, og gjøre den til et verktøy for alle som vil.

Kundene er skoler, organisasjoner, foreninger, klubber, kommuner, kort og godt alle som har påtatt seg, eller er lovpålagt ansvar for å ivareta ungdom og deres hverdag/fremtid.

Disse kundene kjøper ikke denne type tjeneste fra et privat firma, for det er en kommersiell tjeneste, og slike tjenester skal være gratis.

Hva driver meg?

Jeg har en uvane/vane,— kan ikke se på noe som ikke fungerer, — uten å gjøre noe med det, eller i alle fall forsøke.

Det resulterer i halsbrekkende øvelser i å bidra der hvor det virker mørkt og uten synlig veiskilting. Der hvor krybben er tom og hestene bites. Der hvor all energi vender seg utover i kampen for å skaffe seg mest mulig og grådigheten puster i alle kroker.

Du er gal, — får jeg høre igjen og igjen — dette vil du aldri tjene penger på.

Eller en klassisk slager: dette er statens ansvar, foreldrenes, mannens, konenes, søsterens, brorens... ja, kort og godt alle andre sitt ansvar og ikke mitt for «du kan jo ikke tjene penger på dette.»

Jeg tror på at alle er i stand til å være ekte. Til å være hele. Til å være det man er født til å være, — og jeg tror at alle kan trene seg frem dit.

Jeg kort og godt **tror**.

Jeg drives av resultatene jeg ser, av troen på at alle kan, at alle er hele og fullstendige med et indre ønske om å få være seg selv fullt ut med hva det måtte gi av konsekvenser.

Kort om lyk-z:

Lyk-z tilbyr tjenester innen reklamefilm, tv-produksjon, informasjonsfilm, opplysnings- og undervisningsfilm og følgefilmer til kurs. Vi er totalleverandør av store og små event.

Vi holder workshops med coaching i «**Media, identitet og tilhørighet.**»

Lyk-z har administrasjon i Grenland, Telemark og har oppdrag i hele Europa. Selskapet har vært eid og drevet av Ingeborg Omdal Lykseth siden 1991.

Alle våre produkter skal skape utvikling, vekst

og forandring for våre kunder.

Vi bruker store ressurser på å utvikle/delta/bidra i prosjekter hvor myndighetene og det frie markedet ikke har klart å skape et tilbud av viktige varer og tjenester for de svakeste og fattigste i samfunnet.

Det handler om å bryte fastlagte vaner og mønstre, og gjennom innovative handlinger finne unike løsninger på komplekse problemer i den hensikt at endring skal bidra til å gjøre tilværelsen bedre.

Beste hilsen fra

Ingeborg som ønsker seg finansiering til å gjøre metoden tilgjengelig for alle. Det er fullt mulig og jeg vet hvordan.

lyk-z
videoproduksjon

ING
bokstav NG
Forvandling
spirituell vekst

Språket er Språket

Alle har ikke like lett tilgang til språket, og det er ikke alltid språket fører til at det oppstår kontakt, at vi møtes, at vi blir forstått. Alle har sin egen røst. Noen skriver dagbøker, noen brev, andre artikler, sms, essay, dikt eller romaner. Det er fint å kjenne gleden ved å skape genuine ordsammensetninger som man står inne for. Det er ikke sikkert man blir forstått, men håpet er, hvis teksten er godt skrevet, at i alle fall noen har mulighet å gå inn i den og finne gjenklang.

JORUNN SOLLI; Tekstuniversitetet • jor-sol@online.no
ILLUSTRASJON: Jorunn Solli

Språket som et uttrykk, avtrykk, inntrykk som et indre trykk, eller et håndtrykk.

Grunnen til at jeg har startet Tekstuniverset er et sterkt engasjement på språkets vegne. Tekstuniverset skal drive skriveverksted for ulike grupper. Mine skriveverksteder er ikke terapi, men det å skrive kan virke terapeutisk, i den forstand at man kan glede seg selv og omgivelsene ved å slippe språket løs. For meg var det psykisk smerte som hemmet språkutfoldelsen. Det var som om noe blokkerte min mulighet til å uttrykke meg nyansert, presist, variert og forståelig. Er man plaget av angst eller depresjon kan det være vanskelig å uttrykke seg muntlig eller skriftlig. Jeg tror at hvis vi heller går inn bakdøra og jobber aktivt med språket, vil vi bli mindre forknytte når vi skal formulere oss, og som følge av det kan vi oppleve å få mer kontroll over våre mentale

plager. Jeg har fremdeles tungt for å skrive, men er over smerten. Nå føler jeg meg inkludert i et språkfellesskap på en annen måte. Nå kan jeg endelig skrive på en måte jeg ikke skammer meg over, og det var også denne erfaringen som gjorde at jeg startet Tekstuniverset. **Vi må ikke utelukke noen fra dette fellesskapet – for språket er for alle.** Jeg tror at vi vil føle oss mindre ensomme dersom vi kan uttrykke ensomheten.

Språket, et offentlig framkomstmiddel.

Noen har opplevd at språket ikke når fram. Kanskje har de hatt foreldre som ikke har kunnet eller villet forstå? Andre har vært i så autoritære miljøer at det ikke har hjulpet hvordan de enn har prøvd å uttrykke seg. Mange blir tause eller aggressive fordi de ikke er blitt sett eller hørt. De tror kanskje ikke språket kan påvirke omgivelsen eller deres egen virkelighet. Magne Raundalen fortalte en gang om en gutt som var nokså rabiatt, og som det viste seg bare hadde to ord for sitt følelsesliv:

Sad

feh

7 A A 8 A

for alle. er for alle.

Gøyt og kjedelig. Det kan være livsviktig å utvikle språkrepertoaret for ikke å bli farlig for seg selv og omgivelsene.

Når man skal skrive, foreslår jeg at man legger bak seg konvensjonelle forventninger man har til hvordan for eksempel et dikt skal være eller hvordan tanker skal uttrykkes. **Overrask leseren, men mest av alt deg selv**, og husk **det er bare du som ser verden akkurat slik du gjør det**.

Det finnes ikke kjedelige mennesker, bare kjedelige tekster

På noen skriveverksteder grupperer jeg etter alder. Grunnen til at jeg gjør dette, er at deltagere som har vokst opp i samme tidsperiode lettere kan assosiere sammen. De finner likheter og ulikheter i hver- andres opplevelser som framkaller egne minner.

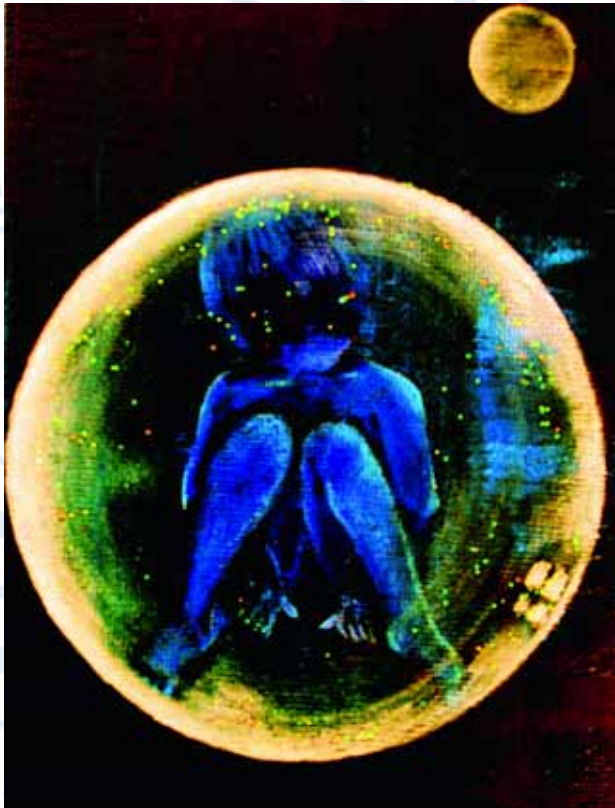
Jeg gir konkrete oppgaver som for eksempel å skrive om lukten av såpe eller bensin, smaken av kaffe, eller hvordan penskoene eller utedoen så ut. Slike konkrete oppgaver kan føre til store fortellinger, mye større enn om oppgaven var å skrive om havet, døden og kjærlig- heten: Lukten av bensin kan minne om den gangen du satt i bilen på vei til tantes begravelse. Oppgaven om sko, kan minne at du var mest opptatt av dine nye hvite lakksko den dagen krigen brøt ut. Kanskje fikk du ditt første kyss på utedoen til blikkenslagerens datter. Det kan ofte være lettere å skrive og være skapende innenfor gitte rammer. Kanskje det hadde vært en idé å hamre inn noen kiler inn i livshistori-

en? Fargelegge, nyansere, presisere og konkretisere? Hvis man tenker etter er jo livet et virvar av hendelser og historier, en vrimmel av inn- trykk og bilder. **Følelser kan uttrykkes klisjéfyllt, men ingen følelser er klisjeer.**

Taushet er taushet.

Etter hvert som jeg får mer erfaring og kunnskap, vil jeg også hen- vende meg til folk som ikke så ofte ytrer seg, eller som har begrenset mulighet til å komme til orde. Det kan være **psykisk utviklings- hemmede, folk med Alzheimer, folk som er innenfor psykiatrien eller rusmisbrukere**. Håpet er at flere, ved hjelp av en ny tilnærming til språket, kan inkluderes i samfunnet, om enn på ulikt vis. Min erfaring er at folk som har gått lenge i terapi eller vært innenfor behandlings- institusjoner, veldig ofte har livshistorien på autopilot. De har fortalt den så mange ganger at de har mistet kontakten med den. Første gang var det blodig alvor, men senere gjenfortalte du kanskje historien til en ny terapeut, og så til en ny terapeut, og så til en ny – helt til den rullet og gikk uten innlevelse og med minimale kraftanstrengelser. Hva med å spenne bein på denne historien eller få den til å stupe kråke?

Jeg tenker ikke nødvendigvis å jobbe med minner overfor alle grupper. For noen vil det være alt for smertefullt. **For meg er leken med ordene det viktige**. Men jeg mener mangel på språk kan føre til en så sterk avmaktfølelse at det kan gi seg utslag i uhensiktsmessige handlinger.

Fra venstre: Wivi og Heidi.

«Det er ikke sant om du ikke tror det»

Med denne setningen startet vi, Wivi Ingeborg Pedersen og Heidi Saxegaard Eriksen vårt samarbeid tidlig i 2007. Vi etablerte firmaet DeVikti DA, fordi der er viktig. Da. Wivi har arbeidet innenfor feltet i mange år, og var en av pådriverne bak etableringen av Støttesenteret mot incest i Finnmark på slutten av 1980-tallet. Hun skriver tekster, dikt og teatermanus, holder foredrag og forteller om sin egen overgrepshistorie. Heidi er kunstner, maler og fotograferer. Hun var i mange år ansatt i politiet.

Forretningsideen var å gjennom kunst, litteratur, teater, musikk, foredrag og kurs sette fokus på incest og seksuelle overgrep. Vi ønsker å forebygge, opplyse og informere, samt synliggjøre og bryte tausheten rundt dette tabubelagte samfunnsproblemet.

I Norge viser statistikker og forskningsrapporter at 22% av jentene og 15% av guttene blir utsatt for overgrep før de fyller 18 år. 330.000 voksne lever med overgrepshistorie i Norge. De fleste av disse sliter med mer eller mindre alvorlige seinskader som:

- Spiseforstyrrelser
- Rus/alkoholproblemer
- Kriminalitet
- Selvskading/Selvdrap
- Psykiske lidelser
- Konsentrasjonsproblemer
- Fysiske seinskader (psykosomatiske)
- Lever i mishandlingsforhold

Mange ender opp som varig uføre. Halvparten av overgrepsutsatte blir selv overgripere. Menn er overrepresentert blant overgriperne, men det finnes også kvinnelige krenkere. I 12 av 13 saker er gjerningspersonen kjent, det er en tillits/omsorgsperson i barnets nære krets.

Det er store mørketall i forskningen på området, spesielt når det gjelder mannlige utsatte, funksjonshemmede utsatte, kvinnelige overgripere og i minoritetsmiljøene.

I dagens samfunn ser vi fortsatt at mennesker har behov for å distansere seg fra overgrepsproblematikken. Det er vanskelig å snakke om, det er vanskelig å forstå. En måte å distansere seg på er å hevde at det ikke angår meg personlig. Men, når vi vet at **minst 330.000 voksne lever med overgrepshistorie i Norge**, skal det godt la seg gjøre å ikke kjenne noen av disse.

«Barna i verden ved siden av»

det er ikke sant om du ikke tror det

Hvem er barna i verden ved siden av?

Hvem er barna i verden ved siden av? Det er alle de som har fått sin seksuelle integritet fysisk eller psykisk utnyttet og krenket. De som har blitt fratatt kontrollen over egen kropp. De som har mistet troen på egne følelser og verdier. De som har fått hele sitt liv og sin fremtid omdefinert. De som ikke blir sett fordi ingen vil se. De som ikke blir hørt fordi ingen vil høre.

Med dette prosjektet ønsker vi å bidra til at samfunnet klarer å knekke koden, slik at mennesker blir i stand til å snakke om det. Vår visjon er at redselen for å vite skal erstattes med ubehaget ved å vite, slik at hver og en skal ta ansvar og gjøre det de kan for at det ikke skal skje igjen. Og igjen.

Så hvordan kan vi forhindre at seksuelle krenkelser tar knekken på et menneske?

Vi har valgt en ny og annerledes måte å jobbe med dette på. Vi går inn i problematikken ved hjelp av visuelle midler som kunst/bilder og fotografisk teater, prosa/poesi og musikk. Ved å aktivisere alle sansene får vi frem budskapet på en mer effektiv måte enn ved bare å stå på en talerstol og informere. Vi legger opp til dialog, både mellom deltakerne og med publikum. Vi har med oss Frank-Thomas Holen Andersen, han har sonet en dom for overgrep.

Kan man forstå en overgriper? Vi mener at en så stor del av problemet også må være en del av løsningen. Som Frank-Thomas selv sier det: Fravær av fordømmelse er ikke å godta, men et lite skritt i retningen av å forsøke å forstå.

Vi samarbeider også med Møtestedet Livsgnist i Aremark. Kristin Johnsen er daglig leder og pådriver. Tormod Kleiven er forfatter/sosionom og diakon. Til daglig studiedekan ved Høyskolen Diakonova. Hans spesialfelt er seksuelle krenkelser i kristne miljøer.

Med så vidt forskjellige erfaringer fra liv og arbeid som en styrke, går vi nå mot et felles mål: At seksuelle overgrep/krenkelser blir synliggjort.

Vi har utarbeidet et tilrettelagt produkt som kan benyttes av alle, så som:

Høyskoler innenfor lærere/barnevern/sosionom/syke-/vernepleie/jordmødre/tannleger, instanser og institusjoner, bl.a. politi/rettsvesen/fengselsvesen, lag og foreninger, politikere og journalister.

I tillegg har vi ei barnebok på trappene og jobber med videreutvikling av matriell.

Vårt fotografiske teater er innspilt på DVD, men vi ønsker å få det opp på en teaterscene. Ideen om en kortfilm er innen rekkevidde.

Vi jobber med dette fordi:

Det handler om å leve..

Det handler om å være et helt menneske.

www.neoinnsikt.net/leve

Kom

som du er, bli den du vil være!

Slik beskrev jeg KREM for etpar år siden og slik oppfatter jeg også ideologien bak Sosialt entreprenørskap.

KARIN ANDERSEN, nestleder i arbeids- og sosialkomiteen, stortingsrepresentant SV (93 06 36 69)

KNUT AASERUD

Noe av det som tiltaler mest er at det bygger på selvbestemmelse og makt over eget liv.

Å bli anerkjent og sett av andre mennesker er nødvendig for de fleste av oss. For folk som har en vanskelig livssituasjon er det enda viktigere. Å være i avmakt i eget liv er rett og slett fornedrende. **Å bli styrt av andre fører sjelden til endring og aldri til glede og livslyst.** Det utløser negative reaksjoner og bidrar kun til avstand. Rent politisk er det å endre skeive maktforhold og fordele makt mer jevnt utover på alle, et viktig mål i seg selv for meg som SV'er. Og jeg vet at det også vil bli færre som lider urett når en ikke er i avmakt og som samfunn vil vi blir mer produktive rent økonomisk. Bare vinnere altså.

Da jeg møtte folk fra KREM første gangen anerkjente de meg som et menneske som det nyttet å snakke til. Da ble jeg også tilsnakkendes og lyttet og lærte. At dette var Sosialt entreprenørskap visste jeg ikke da, men det var det. Selv hadde jeg erfaring med Empowerment-teori og det er jo på mange måter to sider av samme sak.

Gjennom åra som har gått har jeg opplevd at denne måten å arbeide på har blitt anerkjent og brukt til beste for mange vanskeligstilte. Magne prosjekter er i gang, **men systematikken mangler.** Vi bruker

milliarder av kroner på ulike tiltak for mennesker som mangler arbeid og sosial trygghet i sine liv. Mye er bra, men jeg tror vi trenger både en ideologisk gjennomgang av hva vi driver på med og nye måter å jobbe på for at flere skal kunne nå sine egne mål i livet. **Altfor mange opplever å bli «realitetsorientert» vekk** fra det som kunne gitt en veg ut av vanskelighetene og at de blir krympet i systemet. Andre opplever en serie **tiltak som kan være gode i seg selv, men som slett ikke passer til evner og anlegg** og som ikke fører til noe som helst. Jeg tror oppriktig på at Sosialt entreprenørskap er kimen til en ny sosial-politikk og nye måter å jobbe på som vil passe mange som trenger ny retning i livet, om enn ikke for alle.

I Sosialt entreprenørskap forløses kreativitet og krefter folk ikke visste at de hadde. Og forandringen skjer ikke bare i eget liv, men også i samfunnet rundt.

Jeg arbeider mot fattigdom og avmakt. I det arbeidet er sosialt entreprenørskap et verktøy som er alt for lite brukt og anerkjent. Derfor var min velkomstgave til den nye arbeidsministeren, Hanne Bjurstøm, **den nye boka om Sosialt entreprenørskap** som ble utgitt rett før jul i 2009. Og SVs statssekretær i Næringsdepartementet, Pål Julius Skogholt har også fått den.

Og begge har fått min sterkeste anbefaling om å få i gang et systematisk arbeid med Sosialt entreprenørskap.

Spørsmål 14

... stortingets spørretime...

Torbjørn Røe Isaksen (H) [12:24:01]: «Sosialt entreprenørskap drives i skjæringspunktet mellom frivilligheten og markedet. Sosiale entreprenører opererer med en dobbel bunnlinje. Hensikten med virksomhetene er både å gi viktige bidrag på områder som fattigdomsbekjempelse, helse, utdanning og kamp mot utenforskap og å skape arbeidsplasser og levedyktige bedrifter.

- **Hvordan kan statsråden bidra til bedre kår for sosialt entreprenørskap i Norge?»**

Statsråd Hanne Inger Bjurstrøm [12:24:33]: Sosialt entreprenørskap handler om å utvikle nye samarbeidsformer mellom stat, frivillige og markedet, uten at man derved rokker ved den grunnleggende ansvarsdelingen mellom offentlige og private aktører.

Sosialt entreprenørskap blir i dag satt på dagsorden i en rekke miljøer. Jeg vil her benytte anledningen til å nevne kontaktutvalget mellom organisasjoner for sosialt og økonomisk vanskeligstilte og Regjeringen. KREM, et av medlemmene i dette utvalget, bidrar som sosiale entreprenører i lokale Nav-kontorers arbeid med kvalifiseringsprogrammet for utsatte grupper. Flere forsknings- og høyskolemiljøer arbeider for øvrig også med problemstillinger knyttet til sosialt entreprenørskap ut fra ulike perspektiver.

Jeg ser på det økte engasjementet for sosialt entreprenørskap med stor interesse. Nye samarbeidskonstellasjoner kan bidra til at man når fram til nye grupper og utløser annen type virksomhet enn ved de tradisjonelle samarbeidsformene mellom det offentlige og private. Sosialt entreprenørskap kan gjennom erfaringsbasert kunnskap, praktiske erfaringer og egne nettverk, ha komparative fortrinn framfor tradisjonelle offentlige løsninger.

Jeg vil derfor se nærmere på hvordan man på ulike nivå i forvaltningen, herunder de lokale Nav-kontorene, kan bidra til at slike initiativ kommer i gang og utvikles. Jeg vil i denne sammenhengen være spesielt opptatt av initiativ som kan bidra til at flere av de som står langt fra arbeidsmarkedet, kan komme i arbeid og aktivitet, slik eksempelvis KREM bidrar med gjennomføringen av kvalifiseringsprogrammet.

Jeg vil i min vurdering av virkemidler fra det offentlige side, være opptatt av å finne fram til samarbeidsformer som gir rom for den kreativiteten som er denne typen initiativs fortrinn, samtidig som det offentlige på sin side er tydelige på hvilke bidrag som ønskes, og hvilke krav som stilles.

Torbjørn Røe Isaksen (H) [12:26:20]: Det offentlige har en utrolig viktig rolle i å sørge for en grunnleggende trygghet for alle landets borgere. Men så er det en del oppgaver som det offentlige verken har kapasitet eller mulighet til å utføre.

Vi vet at av og til kan de store velferdssystemene våre oppfattes som veldig store. Det er utgangspunktet for at nettopp tanken om sosialt entreprenørskap har noe veldig viktig for seg, for dette er mennesker som har en dobbel bunnlinje. Man kan bidra både til å forebygge og redusere sosiale problemer i Norge samtidig som man skaper arbeidsplasser. Dette er ikke et miljø som primært ønsker å bli statssubsidierte, men de er veldig avhengige av og ønsker

inntekter også fra det private næringsliv og investorer på vanlig måte.

KREM, som er bedrift i mitt hjemfylke, kjenner jeg veldig godt. Det er en av de bedriftene som etterlyser både større engasjement fra det offentlige side, større innsikt fra det offentlige side og en plan, eller i hvert fall mer stabile former for støtteordninger. Det vil jeg gjerne at statsråden følger opp videre i svaret sitt.

Statsråd Hanne Inger Bjurstrøm [12:27:27]: Jeg har lyst til å si at jeg allerede har tatt et initiativ til å ha et veldig snarlig møte med representanter for KREM. Det har jeg faktisk planlagt før dette spørsmålet, fordi jeg har møtt dem og jeg har blitt veldig grepet av det engasjementet.

Så er jeg veldig enig i det som ble sagt – at det er viktig at dette ikke blir en ny frivillighet med en hånd i den offentlige, økonomiske statskassen, slik at vi får den samme bindingen mellom disse organisasjonene og budsjettene. For da tror jeg vi snakker om noe annet. Så jeg tror vi er enige om hva vi snakker om og hva vi ønsker, og jeg lover å gå inn og se nærmere på dette, også i forhold til kvalifiseringsprogrammet.

Vi har Stormberg, som er et godt eksempel. Innenfor rusomsorg og særlig innenfor kriminalomsorg, som er utenfor mitt direkte område, tror jeg det er viktig – nettopp som det understrekes fra representanten – at man bygger på at det er en egeninteresse fra dem som driver det, samtidig som det har en interesse for samfunnet. Den kombinasjonen er bra. Så jeg ser med forventning på hvordan vi for framtiden kan diskutere hvordan dette kan bli et godt bidrag.

Torbjørn Røe Isaksen (H) [12:28:38]: Helt til slutt vil jeg også anbefale statsråden å kontakte næringsministeren. Det er et spørsmål som ikke har noen åpenbar adressat på den måten at dette dreier seg om både arbeidsministerens felt, men også i høyeste grad om næringsministerens felt. Fra min side er jeg opptatt av nettopp det næringspolitiske. Så det er også en god idé å se hva Nærings- og handelsdepartementet og de ordningene vi har for å styrke gründerånd og entreprenørskap blant næringsdrivende – kan bidra med. For det vil være et pluss og en dobbel bonus for samfunnet hvis man både kan få nye arbeidsplasser – her er det også snakk om veldig mange kvinnelige gründere. Det vil faktisk være en trippel bonus – nye arbeidsplasser, kvinnelige gründere og folk som bidrar med et avgjørende arbeid for velferdssamfunnet vårt.

Statsråd Hanne Inger Bjurstrøm [12:29:30]: Jeg har lyst til å nevne et nummer 4 også, hvis vi også kunne få med innvandrerkvinner, noe vi vet er en stor utfordring, og som jeg vet også er noe av det som disse gruppene har fokus på.

Jeg kan egentlig ikke si noe annet enn at vi skal komme tilbake til dette. Jeg er opptatt av at man må ha helheten. Vi var på samme møte i går om fattigdomsåret 2010, hvor nettopp noe av problemet er at man har veldig fragmentert innsatsbilde og hvor det å få en helhet er viktig. Derfor er dette selvfølgelig noe som jeg også skal diskutere både med næringsministeren og også med justisministeren i forhold til kriminalomsorgsbiten.

Enkelt- mennesket i systemet

TORBJØRN RØE ISAKSEN, representerer Høyre i arbeids- og sosialkomiteen

www.konservativ.no

Vi politikere er ofte vant til å dele verden i to deler. Den ene er vi for, den andre er vi skeptiske til. Venstresiden er ofte veldig for offentlig sektor, men de er mer skeptiske til markedet. Det er liksom offentlig sektor som kan sikre rettferdighet og jevn fordeling. Høyresiden har en tendens til å være mer begeistret for markedet, mens offentlig sektor sees – i hvert fall hos noen – på med større skepsis. **Sosialt**

entreprenørskap sprenger dette skjemaet. Det er verken offentlig virksomhet, ren profitt-drevet business eller frivillig veldedighet. **Sosialt entreprenørskap** handler om å gjøre to ting på en gang, **både skape en eller flere arbeidsplasser og bidra til å løse sosiale utfordringer ute eller hjemme.**

Vi vet at **det offentlige kommer under press i årene som kommer.** Eldrebølgen, det økende antallet uføre, drop out-tallene fra videregående, alt peker i retning av en offentlig sektor som får mer enn nok å gjøre. Samtidig som vi alle forsvaret det grunnleggende sikkerhets-nettet vårt i samfunnet er det også viktig å ha klart for seg at det offentlige systemet kan ha noen begrensninger. For å si det enkelt: Systemene våre kan bli så store, så byråkratiske, **så regelstyrte at de rett og slett glemmer enkeltmenneskene oppi det hele.** Eller i hvert

fall ikke klarer å følge opp folk godt nok. Fremtidens velferdssamfunn består selvfølgelig fortsatt av et sterkt sosialsystem finansiert over skatteseddelen, men også av veldig, veldig mye mer. Og her kan **sosiale entreprenører** spille en avgjørende rolle. De **kan være et viktig supplement til den offentlige velferden, et supplement som i større grad ser enkeltmennesket og tilpasser sine løsninger til individet.** Det offentlige kan rett og slett ikke løse alle problemer alene.

Dessuten kan **sosiale entreprenører** bidra til kreativitet og mangfold, og dermed til nye løsninger og innfallsvinkler. Det er en tendens til at systemene våre setter folk i bås, ser dem som deler av en svak gruppe i stedet for å fokusere på den enkeltes styrker og muligheter.

Sosiale entreprenører kan rett og slett ikke holde seg med et slikt menneskesyn. For å si det kort og greit: **Sosiale entreprenører kan bare overleve dersom de ser andre mennesker som en ressurs.**

Sosialt entreprenørskap kan ikke skapes av det offentlige, men det offentlige kan være med på å legge til rette. Men det kanskje aller viktigste er at næringslivet våkner.

Blant sosiale entreprenører finnes det nemlig en mulighet som gir dobbel avkastning, både i form av penger og ved at samfunnet blir litt bedre.

HILDE DALEN

CECILIE KULT

Sosialt entreprenørskap omtales av amerikanske forsker som fremtidens næringsvirksomhet, og er allerede veletablert og veldokumentert i både England og USA som en viktig bidragsyter på den sosiale arena. I våre naboland Sverige og Danmark dukker det nå i økende grad opp virksomheter med en sosial misjon, der overskuddet reinvesteres i virksomheten gjennom å øke aktiviteten eller søke nye sosiale prosjekter.

Reproduksjon av sosial ulikhet

800 000 mennesker lever i dag utenfor arbeidslivet. Det har vokst frem nye grupper med mennesker som står utenfor i dagens velferdssamfunn; unge som faller ut av utdanning og arbeidsliv, flyktninger og innvandrere, mennesker som på grunn av sykdom ikke deltar i arbeidslivet og dermed ikke blir en del av den generelle verdiskapningen i samfunnet. Det er all grunn til å tro at utfordringene er kommet for å bli og spørsmålet må stilles; er våre tilnærminger til å løse disse sosiale problemene tilpasset samfunnsendringene? Er de tradisjonelle samarbeidsstrukturene mellom stat, næringsliv og fagforbund tilstrekkelige? Hvor langt skal vi gå i forhold til å bruke ytterligere ressurser på eksisterende løsninger og tiltak? Kan mer av det samme føre til bærekraftige og langsiktige endringer? Vår erfaring leder oss til å påstå at det ikke er tilstrekkelig å gjøre mer av det samme. Vi må gjøre noe annet og noe i tillegg. Vi mener det bør tilrettelegges for at sosialt entreprenørskap kan delta i arbeidet med å løse de komplekse utfordringene i samfunnet vårt. Dette for å få til en mer langsiktig, bærekraftig og ansvarsfull økonomi.

I Norge ser det nå ut til at vi både har stivbente strukturer og uheldige kulturer, og at begge deler bidrar til reproduksjon av sosial ulikhet. Det er en treghet i det byråkratiske systemet og fortsatt er det altfor mange som har en ovenfra og ned holdning i forhold til de som er utenfor arbeidslivet. Svarene og rådene søkes hos kunnskapsekspertene fremfor å skape løsningene sammen med dem det gjelder. Vi **trenger deltakende mennesker, modige politikere, modige næringslivsledere og spesialister som har evnen til å kommunisere**, tenke og samhandle på tvers av fag og etater. Kanskje finnes det uante muligheter om man

Sosialt entreprenørskap

er kostnadseffektivt og inkluderende arbeidsliv på ordentlig

mer systematiske tar i bruk menneskers egen erfaring og kunnskap om hva som er nødvendig og hensiktsmessig for å få til de ønskede endringene?

Det finnes ulike måter å se på den manglende arbeidsdeltakelsen på. Vi kan se på dette som et problem eller en arbeidskraftreserve og et enormt ubrukt potensial for ny utvikling av det norske næringsliv. For å få til dette trenger vi **inspirerende og ikke inspiserende ledelse** både for de i og utenfor arbeidslivet.

Kapitalisme som et middel for økt velstand og nytte til samfunnet

Sosialt entreprenørskap er virksomheter som søker å løse sosiale og miljømessige problemer med innovative og bærekraftige metoder innenfor rammen av forretningsmessige modeller.

Sosialt entreprenørskap beskrives som det: å starte en organisasjon eller bedrift hvis hovedmål er å løse et sosialt problem innenfor områder som miljø, utdanning, helse, menneskerettigheter og økonomisk utvikling.

Kilde: <http://www.sft.uio.no/studer/sosent/index.html>

Sosialtreprenører er ofte mennesker som selv har opplevd manglene i systemet, mennesker som vil bruke kompetansen sin til å bidra og **som ser samfunnsproblemer som en ny plattform for utvikling** av både nye samarbeidsstrukturer, nye involveringsformer, nye produkter, nye serviceytelser og nye forretningsvirksomheter.

KREM er en sosialtreprenørskapsbedrift som allerede i flere år har arbeidet etter disse prinsippene og har lyktes å få folk tilbake i arbeid eller utdanning. **KREM** representerer en annerledes arbeidslinje. En arbeidslinje basert på tillit, muligheter og innovative løsninger. **KREM** er både en bruker- og brobyggerorganisasjon som samtidig jobber for at både arbeidsliv og byråkrati skal bli mer tolerant, mangfoldig og ressursorientert. Vi erfarer daglig at løsninger som er basert på hver enkelts ressurser, evner, vilje, handlinger og målsetninger både styrker selvbildet, selvtilitt og mot som igjen skaper handling i retning av arbeidsdeltakelse.

I **KREM** omskapes krise til kompetanse. Vi har fokus på hva som tidligere har virket, samhandling med de som har kjent problemene på kroppen, kompetente mentorer og et stort nettverk av faglige ressurser knyttet til både høyskoler og forskning.

Vi er opptatt av samfunnsansvar, og vi rekrutterer mennesker med erfaring fra å stå utenfor arbeidslivet uansett årsak. Vi vet at de besitter både **kompetanse, løsningsmønstre og ressurser** som trengs for å skape dagens og morgendagens løsninger framfor ytterligere repetisjon og reproduksjon av kostbare og lite virksomme tiltak. Heldigvis er vi ikke alene, det finnes en rekke næringslivs ledere som også viser vilje til å være med å utvikle bærekraftig løsninger på velferdssamfunnets utfordringer.

Samfunnsansvarlighet er smart og har verdi på en rekke områder. Blant annet ved å bevare eller forbedre virksomheters omdømme. Ved å tiltrekke eller fastholde kvalifisert arbeidskraft. Ved adgang til nye markeder og kundesegmenter. Ved utvikling av nye produkter, og sist men ikke minst, ved **å redusere sykefravær og personalutskiftning**.

